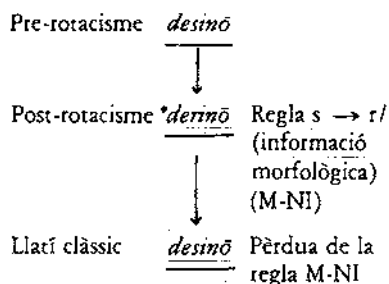

Aribats al moment de fer una valoració de la teoria ens trobem, com sol succeir molt sovint, amb un fet inqüestionable dins l'experimentació lingüística; el llatí és una llengua que té una capacitat especial per a aportar documentació que recolzi qualsevol teoria, però, alhora, també molt sovint, ocorre el contrari: trobem arguments que serveixen per a qüestionar-se qualsevol teoria. Així, pel que fa al rotacisme, la teoria sembla que funciona perfectament per a casos paradigmàtics com el d'*honor, honoris*, però al costat d'això hi ha casos en què no s'ha produït el rotacisme, com *desino*. Klausenburger entén perfectament aquesta circumstància i proposa per a salvar-la el procés següent:

És a dir, el mot que en qüestió hauria sofert la llei, per a, posteriorment, haver perdut els seus efectes. El que no queda gens clar és la informació morfològica que cal aportar; perquè si aquesta informació es pogués detectar en el cas de *desino, nisi, quasi, desum, desuper*, seria molt més problemàtica la seva fixació en casos com *pausa* o *miser*. Amb això no pretenc de cap manera demostrar la no viabilitat de la teoria, sinó posar en relleu la seva limitació. I, dissortadament, aquesta és una situació que trobem re-

petida moltes vegades en les investigacions generatives, que s'aturen en la introducció sense anar més enllà.

P. J. Quetglas

J. KOLENDO
*A la recherche de l'ambre
baltique. L'expédition d'un
chevalier romain sous Néron*

Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1981 (*Studia Antiqua*, vol. 3), 115 pp.

En la sèrie *Studia Antiqua* de la Universitat de Varsòvia, destinada a publicar estudis sobre l'antiguitat en una de les llengües oficials dels congressos, apareix ara com a tercer volum el treball del professor Jerzy Kolendo destinat a comentar el passatge PLIN. nat. 37, 3 (11), 45¹, un tema que ja havia interessat als estudiosos polonesos, com l'autor indica a la seva introducció, i també a ell mateix en un treball previ publicat el 1970.

L'estudi s'articula en set capítols seguits d'una conclusió; els quatre primers formen una primera part que

¹ El passatge esmentat dóna notícia del viatge d'un *equus Romanus* enviat per *Julianus*, curador dels jocs de gladiadors en època de Neró a les costes del Bàltic, per tal de portar ambre, la qual cosa aconseguí en tan gran abundositat, que un dia d'espectacle la xarxa que separava les feres del podium portava ambre en les seves subjeccions i les armes i tot l'aparat eren incrustats també d'ambre. El bloc més gros que exportà pesava 13 lliures.

planteja l'expedició vista des de l'òptica de Roma; una segona part, formada pels tres capítols restants, considera el problema des dels països bàrbars.

De les diverses possibilitats de tractament del tema, l'autor s'ha decidit per una que, si bé li dóna una major extensió, permet d'apreciar en el seu context un fet que no pot ésser considerat aïllat i que, d'altra banda, respon a l'interès d'un moment per l'exòtic, que Neró com a emperador no fa altra cosa que simbolitzar.

El primer capítol situa i delimita el text de Plini. El segon vol precisar el caràcter de l'expedició, intentant de fer-ho també amb l'*eques* que la dirigeix i amb *Iulianus*, l'encarregat dels jocs en època neroniana i destinatari i motor d'aquesta expedició. Aquest darrer sembla ésser *Claudius Iulianus*, que hauria ocupat la procuratela *Iudi gladiatorii* vers la fi del regne de Neró o, almenys, ja molt avançat el seu regnat. No sembla tan clara la figura del *eques Romanus*; partint del que sabem de les careres eqüestres, J. Kolendo proposa d'analitzar quina pogué ésser la condició d'aquest personatge, que es redueix a tres possibles càrrecs: sots-procurador adjunt a *Iulianus*, una funció indeterminada a les províncies danubianes, o, per últim, una missió extraordinària; el fet evident, però, és la seva condició de funcionari, cosa que obre un ampli horitzó vers la intencionalitat oficial d'aquest viatge.

El capítol tercer és un panorama dels jocs en el regnat de Neró, un emperador que baixà ell mateix a les arenes com pujà també a l'escenari. L'anàlisi és dura a terme amb molt de rigor, i no deixa de banda cap indicatiu

sobre la possible significació política, en la línia de E. Cizek, estudiant alhora la realització d'aquests jocs, la introducció d'elements nous i la pervivència i tradició anterior dels ja coneguts: tant el text com l'anotació, molt correcta, ens proporcionen un estat actual de la qüestió que representa també un punt d'interès suplementari.

Del mateix tipus de l'anterior és el capítol IV dedicat a les expedicions al Caucas i a les fonts del Nil sota el mateix emperador, que contextualitza l'expedició que tracta l'autor, considerant les motivacions de tota mena.

El canvi d'òptica es produeix, com hem indicat, en entrar al capítol cinquè, que estudia l'expedició pròpiament dita, indicant un itinerari i també el procés d'abastament de l'àmbit amb la consegüent precisió dels *commercia*, d'on s'obtingué en una quantitat molt important, per a la qual cosa és essencial l'aportació del poblament. El procés comercial reconstruït sembla plausible: recol·lector indígena en treball estacional, intermediari en uns establiments fixos, *commercia* i nou intermediari potser per a l'exportació, o, en aquest cas, l'*eques Romanus* de l'expedició. El capítol següent entra en la línia general d'emmarcament, com els que tractaven dels jocs o dels viatges, i estudia el comerç de l'ambre des del segle I a.C. fins al I d.C., tot i que l'emmarcament s'estendrà fins al s. IV a.C. i, en certa manera, és una reflexió interessant sobre els *Aestii*, poble sobre el qual sembla gravitar aquest comerç. El darrer capítol incideix en el coneixement de les zones costeres del Bàltic al s. I en relació amb aquesta expedició, que hauria pogut proporcionar una part de la informa-

ció continguda a Tàcit sobre aquestes contrades, però no haurien afectat l'obra de Plini.

La conclusió torna a incidir sobre la riquesa de perspectives que ofereix aquest estudi, puix que abasta des del boato propagandístic imperial que envolta el viatge que proporcionava l'ambre per als *Circenses*, fins al perfil d'una política estrangera, Neró, que vol mostrar al poble una expansió digna d'Alexandre el Gran, tal com l'autor hi insisteix. Propaganda, espectacularitat, èxit, en últim terme, són els objectius de l'expedició del desconegut *equus Romanus* recordat per Plini. Paral·lelament pogué experimentar un avenç el coneixement etnogràfic i geogràfic dels territoris d'Europa Central i del litoral bàltic, tot il·luminant amb nova llum el comerç i el camí de l'ambre. Tres il·lustracions acompanyen el treball: la primera sobre les expedicions de l'època de Neró; la segona és un plànol de la presència de l'ambre en territori polonès, i la tercera i quarta ens reflecteixen la situació del delta del Vístula, una d'elles en 1300 i l'altra des del període de La Tenne fins a l'època romana primerenca.

El professor J. Kolendo demostra, amb aquest excel·lent treball, una vegada més, com temes gairebé anecdòtics per a un no iniciat, de la mà d'un bon especialista revelen tot el que de debò contenen i, en aquest cas, amb una amplitud d'horitzó gens comuna que converteix aquest estudi en eina molt útil, per a un grapat de temes, com hem intentat de fer veure en aquesta breu recensió.

M. Mayer

D'ENCARNAÇÃO, J.
*Introdução ao Estudo da Epigrafia
Latina*

Institutos de Arqueologia e de História da Arte, Faculdade de Letras de Coimbra, Coimbra, 1979,
49 págs. y 6 láminas

Sociedade Romana e Epigrafia,
Museu de Arqueologia e Etnografia do Distrito de Setúbal, Assembleia Distrital de Setúbal, 1979,
75 págs. y 15 láminas

La primera de estas publicaciones es, más que una introducción en sí, un repertorio de consejos útiles, destinado a familiarizar a los estudiantes con la terminología, el método y las técnicas de la ciencia epigráfica. Así ha sido concebido por su autor (*cf.* «Nota Preliminar», p. 5) y así hay que verlo. No se trata, pues, de una obra de amplio contenido teórico, sino, más bien y sobre todo, de una *Zusammenfassung* de manuales como el Cagnat, el Sandys y el Thylander, que Encarnação ha reducido a una especie de *brevis complexio* práctica. La voluntad docente atraviesa las 49 apretadas páginas del texto, primando en ellas por encima del interés científico. El resultado es un conjunto de apuntes, de contenido bastante general, pero bien estructurado, cuya articulación es la siguiente: 1) Un glosario (pp. 7-9), que reúne casi una treintena de términos de frecuente uso, en el que habría que matizar alguna de las afirmaciones hechas a propósito de la